

Ahol nem jut utcanév Teller Edének

Leépülő magyar közösség Dél-Erdély egykori ékszerén, Lugoson

Bár egykori patinája megkopott, Lugos még mindig tartalékol valamit a dualista korszak hangulatából. Riportunkból kiderül, hogy a kegyetlen iramban beköszönő változásokat leginkább a megmaradt magyarság közösségi életéért felelősséget vállaló lelkes napszámosok érzik.

Erdély bekebelezéséig Lugos – teljesen beárnyékolva Temesvárt – a bánsági román-ság politikai és művelődési központja volt, mindemellett a régió magyarságának egyik legfontosabb kulturális bástyájaként tartották számon. Itt született Kanitz Ágoston botanikus, Horger Antal nyelvész, Schmidt Antal entomológus, Jakabffy Elemér író, Sulyok István kisebbségpolitikai szakértő, Lugosi Béla színművész, itt töltötte gyermekora egy részét Teller Ede, itt élt Szombati-Szabó István költő. És a sort folytatni lehetne...

Legördült a függöny

Lugosnak nem csak régmúltja, közelmúltja is volt. Nem is olyan régen, 1989 előtt havi rendszerességgel töltötték meg az erdélyi magyar színtársulatok a négyszáz férőhelyes színházépületet. „Nemcsak a hivatásosak, hanem mi, a helyi népszínház tagjai is. Minden második este bementünk próbálni. Hivatásos színészekkel, rendezőkkel dolgoztunk, Rappert Károllyal, Makra Lajossal, Gergely Kálmánnal... Békeffi István és Stella Adorján Janikájával háromszor töltöttük meg a termet! Temesvárra is elvittük a darabot” – idézi fel a régi szép időket Király Rozália, az egykori színjátszó csoport tagja, nyugalmazott tanárnő. A műkedvelőket az sem zavarta, ha előadás közben a város egy-két órára áram nélkül maradt: a színpadon lévő gyerekek gyertyafényénél folytatták a kukoricafejtést. A tájolás sem maradt el; a múlt rendszerben a Megéneklünk, Románia fesztiválra, 1990 után pedig Magyarországról érkeztek meghívások.

Az idők során azonban előbb a tagok, majd a repertoár kopott meg, végül a teljes népszínház megfakult. „Ma már hivatásos színház sem látogat Lugosra. Igaz, én voltam az, aki a temesváriaknak megmondtam, többé ne jöjjenek, mert száz nézőt is alig tudunk összeszedni” – fájlalja Rozália férje, a helyi magyarság kultúrfelelőseként számon tartott Király Zoltán.

Thalia papjai mégsem adták fel: a minap elhozták Vaszilij Szigarjev Guppiját, és vállalták, hogy ingyen adják elő. Azokat is megszólították a keserédes tragikomédiával, akik nem tudnak, vagy nem értenek jól magyarul, számukra szinkrontolmácsolást biztosítottak. Árválkodó székek azonban így is maradtak. Az irodalmi kör azonban már

végképp a múlté: fél évszázaddal ezelőtt életpályáját varrónóként kezdő, könyvelőként folytató, majd vers-, próza- és meseíróként kiteljesedő Fülöp Lídia álmolta meg, majd hozta létre 1972-ben. Az idők során a lugosiak mintegy félezer jeles író, költő, közéleti személyiséget láttak vendégül. A kortárs irodalom apostolai közül többek közt Anavi Adám, Kányádi Sándor, Domokos Géza, Beke György, Bodor Pál, Bárányi Ferenc doktor és felesége, Ildikó, Csép Sándor, Dávid Gyula, Herédi Gusztáv fordult meg Lugoson. Amióta a körvezető távozott – előbb szülőfalujába, Szatmárhegyre, majd 92 esztendősen az élők sorából –, az irodalmi élet a színházi nyomdokába lépett.

A közösségi élet ma már inkább a havi tematikus kirándulásokban és a sűrű bálozásokban merül ki. „Ezt igénylik az emberek, akik amúgy vissza szoktak kérdezni: mit ad nekem az RMDSZ?” – magyarázza a pedagógus. Arról, hogy egyáltalán mit adhat az érdekvédelmi szervezet, a legutóbb kérdőíveket osztottak szét. A gond csupán az, hogy mindig ugyanaz a két-száz-kétszázötven személy jelentkezik a kirándulásokra és bálokra, holott a város magyarsága a háromzetet súrolja. A magyar bálók annyira népszerűek, hogy – ha rokonaik vagy barátaik révén tehetik – a románok közül is sokan beneveznek. „Náluk nincs hagyománya a bálozásnak, pontosabban évente egyszer szervez a városháza a nyugdíjasoknak valamit. Ott verekedés van azért, hogy ki jusson be, hisz mindössze tíz lej a belépő” – mosolyodik el Király Zoltán.

Az önkéntes munkával szerkesztett és az ezredforduló óta

Pozsár József: ha a magyarság képviselője nincs a tanácsban, az érdekvérvényesítési lehetőségek elenyészőek

kiadott Lugosi Hírmondó ingyen jut el a templomokba, az iskolába és számos postaládába, de még így is mindössze ezer példányra van igény. A lap fenntartói újítani próbáltak: elektronikus formátumban további háromszáz címre postázzák a színvonalas kis közösségi lapot. De nemcsak olvasóik fogynak, hanem az impresszumban megjelenő és a támogatói listán felsorolt nevek közül is egyre több kerül keretbe.

Románul gondolkodók magyar konfirmációja

A magyar közösség felekezeti megosztása nagyjából kettő az egyhez a római katolikusok javára. Miután egy ideig magyarul alig tudó pap szolgált a híveket, a templomjárók öröme a püspök egy Csángóföldön született plébánost, a származását és anyanyelvét nem szégyellő Dumitresc Titi Mihait helyezte Lugosra. A protestáns gyülekezet lelkipásztora, Gáll Zoltán

FOTÓ: SZUCHER ERVIN

A valamikori német és román Lugost összekötő évszázados vashíd

Zsolt, 44 éve került a gyülekezet élére. Örökségül jutott jó is, rossz is: elődei közt volt az a Szombati-Szabó István, aki nemcsak lelkészként, de költőként és műfordítóként is beírta nevét a Bánság történelmébe. A Magyar Kultúra Lovagja címet évtizedekkel a halála után kapta meg annak a Higyed Istvánnak a kezdeményezésére, akivel a lugosiak ma már nem büszkélkednek. Néhai, püspök-helyettesi rangig eljutott papjukról kiderült, hogy Sandu, majd Lugojanu néven jelentett – többek között Tőkés Lászlóról.

Gáll mintegy ezer hivat szolgál, ami bánsági viszonyban igencsak szép számnak mondható. A templomban csak magyarul, esküvőn, keresztelőn és temetésen két nyelven prédikál. Mint mondja, a gyülekezet legutóbb konfirmált hat tagja közül mindössze ketten-hárman tudtak néhány egészséges mondatot összekötni anyanyelvükön. A többiek gépiesen betanulták az előzőleg románra is lefordított szöveget. „Örülünk, hogy haton konfirmáltak, hisz voltak olyan évek, hogy csak egy-két gyermek tett tanúbizonyságot hitvallásáról” – mutat a pohár tele részére a fiatal lelkész.

Némi derűlátásra ad okot a 2017-ben ötre „duzzadt” keresztelők száma is. Kapva az alkalmon az egyház, a magyar kormány segítségével, felújítja a templom közelében megvásárolt ingatlant, ami-ben bölcsődét képez ki. Egy másik, szintén egyházi épületben már évek óta magyar csoporttal rendelkező óvodát működtet.

Cigányok magyarul, magyarok románul

A beolvadás, az identitás feladása aggasztó méretű. A vegyes házasságból származó gyerekek rend-

szerint románok lesznek. Ennél is szomorúbb, amikor színmagyar apuka és színmagyar anyuka kizárólag az állam nyelven kommunikál csemetéivel. „Érdekes, míg a lugosi cigányok jelentős része magyarul beszél, a magyar emberek közül sokan áttértek a román nyelvre” – világít a logikai bukfencre Király Rozália. A tanárnőben most is elevenen él az a 80-as évekbeli emlék, amikor az egyetem elvégzése után a Maros megyei kis magyar faluból, Gegesről Lugosra kerülve a férjével felkerestek egy magyar családot. „Kardosék gyermeke arról beszélt, hogy a mindzsa felakadt az akoperisre. És ez még abban az időben volt, amikor az általános iskolában két párhuzamos magyar osztály végzett. Ma már összevont osztályok működnek az Eftimie Murgu általános iskolában. A tavaly három gyerek végzett magyar tagozaton, az idén egy fejezi be a nyolcadikat. Valamennyien roma származásúak. Valamikor végzőseink Temesváron, a Bartókban folytatták tanulmányaikat. Ma örülünk, hogy egy-két gyereknek sikerül befejeznie a nyolcadik osztályt” – sóhajt a tanárnő. Király Rozália így is hálás a sorsnak. Mint mondja, rengeteg szeretetet ad és a kap a cigánygyerekektől. Közülük volt, aki az elváláskor kijelentette, büszke, hogy a tanárnő volt az osztályfőnöke, egy másik pedig megkérdezte, megpusztilhatja-e.

Mindeközben a magyar szülők inkább román tagozatra íratják csemetéiket. A legfőbb érvként a már agyoncsépeelt érvényesülési lehetőséget és az oktatás színvonalát szajkózzák. Hiába cáfolták a pedagógusok mindkettőt, a fáradozás hiábavalónak bizonyult.

FOLYTATÁS A 9. OLDALON